

Remissvar
2021-08-30

Justitiedepartementet

Betänkandet SOU 2021:36 dnr Ju2021/01883 Gode män och förvaltare – en översyn

Sammanfattning

Överförmyndarnämnden i Umeåregionen, nedan kallad nämnden har tagit del av betänkandet av ställföreträdarutredningen. Nämnden är övervägande positiv till de framtagna förslagen enligt nedan, särskilt till en ny central myndighet, ställföreträdarregister och en ökad digitalisering. Flera av förslagen innebär ytterligare arbetsuppgifter på överförmyndaren. Vissa av dessa arbetsuppgifter flyttas över från tingsrätten emedan andra utgör en ambitionshöjning. Utan utökade resurser kan nämnden inte efterleva förslagen.

Ett par av förslagen inkräktar på det kommunala självstyret och bör kräva noggrann eftertänksamhet innan genomförande.

Nämnden är besviken över att svårigheten att rekrytera ställföreträdare inte fått större dignitet i utredningen och ser inte att förslagen sammanvägt kommer att underlätta rekryteringen.

Nämnden anser precis som SKR att det finns behov av en översyn av hela föräldrabalkens lagstiftning.

Kapitel 5 Huvudmannen i fokus

5.5 Överväganden och förslag

Nämnden instämmer med förslaget. Viktigt att tydliggöra huvudmannens vilja och regelverket kring samtycke och upphörande av godmanskap. Dock råder otydlighet vad som avses med att huvudmannens medel ska användas till hens välbefinnande.

Kapitel 6 Huvudmannen och de anhörigas insyn i ställföreträdarens verksamhet

6.4.1 Ökad insyn för huvudmannen

Informationsskyldigheten för gode män, förvaltare, förordnade förmyndare bör ligga på en rimlig nivå annars finns risk för rekryteringssvårigheter. Det bör också tydliggöras i vilka fall som särskilda skäl föreligger att inte

informera. Nämnden anser att legala förmyndare även ska omfattas av informationsskyldigheten gällande barn över 16 år.

Överförmyndaren får också svårigheter att granska hur informationsskyldigheten efterlevs trots redovisning på årsberättelse.

6.4.2 Huvudmannen ska informeras om överförmyndarens granskning

Förslaget innebär ytterligare ett arbetsmoment för överförmyndaren. Tillsammans med övriga förslag i utredning ökar arbetsbelastningen för överförmyndaren. Nämnden har inget att erinra i sig om förslaget. Nämnden anser att det enbart är information om granskning av redovisningshandlingar som bör ske.

6.4.3 Ökad insyn för huvudmannens anhöriga?

Nämnden instämmer i förslaget då det finns risker i att anhöriga får för stort inflytande. Nämnden anser vidare att det måste tydliggöras hur hantering av skyddade personuppgifter ska ske. Överförmyndaren bör ha möjlighet att kunna neka utlämnande av handling till make, sambo, närmaste släktingar.

Kapitel 7 Skyddet för känsliga personuppgifter om huvudmannen

7.4.1 Stärkt skydd för uppgifter om huvudmannen

Nämnden instämmer i förslaget.

7.4.2 Uppgifter i ärenden enligt lagen om framtidsfullmakter

Nämnden instämmer i förslaget.

Kapitel 8 Huvudmannens möjligheter att få information och stöd från överförmyndaren

8.5 Överväganden och förslag

Förvaltningslagen reglerar myndighetens serviceskyldighet. Att göra ytterligare ett tillägg i förmynderskapsförordningen anser nämnden vara en dubbelreglering. Ifall det inte blir en central myndighet som tar fram informationsmaterial så innebär förslaget ytterligare en arbetsuppgift för överförmyndaren. Det innebär också att det kan variera mellan kommunerna hur informationen formas och ges till huvudmannen, det blir ingen likabehandling.

Kapitel 9 Klagomål mot ställföreträdare

9.6.1 Möjligheterna att framställa klagomål ska synliggöras

Nämnden anser att det är viktigt att huvudmannen får information om hur man går till väga med klagomål. Förvaltningslagen reglerar hur klagomål ska hanteras. Nämnden instämmer att det inte behöver göras någon författningsändring angående klagomålshanteringen. Information om tillvägagångssätt att lämna klagomål kan med fördel ges via överförmyndarens hemsida samt att den centrala myndigheten tar fram nationella riktlinjer.

9.6.2 Det bör inte inrättas ett särskilt organ för klagomål och information

Nämnden instämmer i förslaget.

Kapitel 10 Huvudmannens möjligheter att få ersättning för ekonomisk skada

10.6.2 En skyldighet för överförmyndaren att anmäla om misstanke om brott till åtal

Nämnden instämmer i förslaget. Nämndens erfarenhet är att polisanmälan mot ställföreträdare görs om allvarliga oegentligheter upptäcks idag.

10.6.3 Den nya ställföreträdarens uppdrag

Nämndens erfarenhet är att det till sådana uppdrag säkerställs att det inte är en oerfaren ställföreträdare som övertar uppdraget.

10.6.4 -10.6.6 Ett obligatoriskt försäkringsskydd för ställföreträdare

Nämnden är medveten om att det finns intresseföreningar som erbjuder försäkringar. Nämnden välkomnar eventuellt framtida förslag på stärkt försäkringsskydd men det ska inte vara ett kommunalt ansvar.

Kapitel 11 Ställföreträdarens uppdrag och ramarna för det

11.4.1 Begreppen ekonomiska och personliga angelägenheter ska avgränsa ställföreträdarens uppdrag

Nämnden instämmer i förslaget men uppdraget att bevaka rätt bör finnas kvar. Det finns dock ett stort behov av att tydliggöra samtliga delar i uppdraget. Att använda ett ord såsom ”hjälpa”, ”stödja” eller ”ta hand om” kan bli missvisande och alltför likt socialtjänstens ansvarsområden. Ställföreträdarskapet bör framgent således omfatta att företräda, fatta beslut, beställa, kontrollera med mera.

11.4.2 Överförmyndaren ska informera ställföreträdare om vilka uppgifter som uppdraget förväntas innehålla

Nämnden instämmer inte i förslaget. Överförmyndaren har inte all information vid ett nytt uppdrag. Nämnden anser vidare att sekretessen bryts då information ska ges innan förordnandet är beslutat. Ytterligare en arbetsuppgift för överförmyndaren.

11.4.3 Godmanskap ska inte anordnas om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig

Nämnden anser precis som SKR att det är av vikt att lagstiftaren uppmärksammar principen om minsta möjliga ingripande åtgärd i vissa delar har tappats bort vid främst tingsrätternas prövning om behov av ställföreträdarskap. Det är av vikt att såväl förvaltarskap som godmanskap anpassas till den enskildes behov i varje enskilt fall, se prop. 1974:142 s. 179 och prop. 1987/88:124 s. 140.

Nämnden anser precis som SKR att det finns behov av en översyn av hela föräldrabalkens lagstiftning.

Kap 12 Utbildning till ställföreträdare

12.5 Överväganden och förslag

Nämnden instämmer med förslaget. Nämnden välkomnar en introduktionsutbildning på nationell nivå och att den nya myndigheten tar fram utbildningen. Utbildningen behöver tas fram i samråd med landets överförmyndare. En nationell utbildning höjer status för gode män och kan innebära att det blir lättare att rekrytera. Nämnden är tveksam till att tvinga ställföreträdare att genomgå introduktionsutbildning. Nya myndigheten spelar en betydelsefull roll för överförmyndaren då de kan ta fram förteckningar över befintliga utbildningar och kartlägga behov av fördjupade utbildningar.

Nämnden anser att det behövs tydliggöras om vad som händer om en ställföreträdare inte vill genomgå en introduktionsutbildning. Är utbildningen ett ska-krav så kommer det att bli svårare att rekrytera ställföreträdare.

Kap 13 Stöd till ställföreträdare

13.5 Överväganden och förslag

Nämnden instämmer med förslaget. Viktigt att ställföreträdare i landet får samma informationsmaterial. Överförmyndaren behöver inte själv ta fram denna information vilket kan frigöra tid till andra uppgifter.

Kap 14 När ställföreträdaren vill avsluta sitt uppdrag och när ställföreträdaren avlider

14.4.1 När ställföreträdaren vill avsluta sitt uppdrag ska överförmyndaren agera

Nämnden instämmer med förslaget.

Kap 15 Professionella ställföreträdare

15.6.1 Anställda ställföreträdare ska kunna förordnas när det är nödvändigt med hänsyn till den enskildes intressen.

Nämnden instämmer med förslaget. Nämnden anser att det är mycket viktigt att det ska finnas kriterier på vilka uppdrag som professionella ställföreträdare åtar sig. Nämnden anser att utredningens föreslagna kriterier för att ha professionella ställföreträdare är godkända förutom kriterier där den enskilde inte behärskar svenska språket, har stora tillgångar som måste hanteras, eller om huvudman är inblandad i komplicerade tvister.

Professionella ställföreträdare ska ha samma möjlighet att neka ett uppdrag som lekmän har. De uppdrag som professionella ställföreträdare åtar sig

bör vara generella i sin omfattning för att huvudmannen ska få sina intressen bevakade.

Nämnden efterlyser en tydlighet kring hur många uppdrag en professionell ställföreträdare får åta sig.

15.6.2 Juridiska personer som ställföreträdare?

Nämnden instämmer med förslaget.

Kap 16 Ställföreträdarens redovisning och överförmyndarens tillsyn

16.5.1 Tydligare krav på ställföreträdarens redovisning

Nämnden är tveksam till en årsberättelse. Det behöver tydliggöras omfattning och upplägg på årsberättelse samt vem som ska utforma årsberättelsen annars finns risk för att den kan bli alltför omfattande. Nämnden anser att ansvaret bör ligga på den nya myndigheten att ta fram en enhetlig mall för årsberättelse. Årsberättelsen bör också anpassas till alla typer av förordnanden även för tillfälliga uppdrag.

Nämnden instämmer inte i förslaget att vitesförelägga års- och slutberättelse. Det behöver tydliggöras i vilka avseenden som års- och slutberättelse kan vitesföreläggas. Förslaget innebär också ytterligare en arbetsuppgift för överförmyndaren.

Nämnden anser att möjlighet till befrielse från redovisning bör ligga kvar i det fall det inte finns något att redovisa eller om uppdrag enbart varit en mycket kort tid. Beslut om befrielse bör vara max tre år därefter omprövning.

Nämnden instämmer med förslaget att redovisning ska kunna ske i förenklad form och att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om ställföreträdarens redovisning.

16.5.2 Tydligare krav på överförmyndarens tillsyn

Nämnden instämmer med förslaget men det behöver tydliggöras ytterligare kring upplägg och omfattning av års- och slutberättelse.

16.5.3 Ökade befogenheter för överförmyndaren

Nämnden instämmer med förslaget.

Kap 17 Granskning inom rimlig tid

17.5.1 Årsräkningen ska fortsättningsvis ges in till överförmyndaren senast den 1 mars

Nämnden instämmer med förslaget. En förändring kring detta innebär inte att granskningen går snabbare.

17.5.2 En tidsgräns för granskningen ska införas.

Nämnden instämmer med förslaget men det kommer att krävas en ökad digitalisering alternativt ökade personalresurser för att möjliggöra granskningen i snabbare takt.

Kapitel 18 Arvode och kostnadsersättning till ställföreträdare

18.6.1 Reglerna om arvode bör i nuläget inte ändras

Nämnden instämmer med förslaget.

18.6.2 Småutgifter ska kunna ersättas utan att kvitton visas upp

Nämnden instämmer med förslaget.

Kapitel 19 Kompetens och kvalitet i överförmyndarverksamheten

19.9 Överväganden och förslag

Nämnden instämmer med förslaget. Det är positivt att det tas fram en introduktionsutbildning men det kan inte vara ett ska-krav att förtroendevalda har genomgått utbildningen innan uppdraget startar. Inom andra politiska nämnder exempelvis socialnämnder ställs inte krav på obligatorisk utbildning för att en förtroendevald ska få utöva sitt uppdrag, det kan därför inte vara ett ska-krav för överförmyndarnämnder. Utbildningens utformning bör tas fram i samråd med SKR.

Kapitel 20 Överförmyndarnämnd som obligatorisk organisationsform

20.7.1 Överförmyndarnämnd ska bli den obligatoriska organisationsformen

Nämnden instämmer inte med förslaget. Nämnden anser att överförmyndarnämnd ger högre rättssäkerhet, kvalitet och professionalism men det går inte att sätta ett ska-krav. Det bör vara upp till varje kommun att avgöra hur sin organisation ska utformas. Utredningen har inte redovisat några argument för varför nämndformen ger bättre förutsättningar för en högre rättssäkerhet. Erfarenhetsmässigt är det kostsamt för mindre kommuner att inrätta nämnd.

20.7.2 En övergång till överförmyndarnämnd ska kunna ske under löpande mandatperiod.

Nämnden instämmer med förslaget.

Kapitel 21 Delegering av beslutanderätt i överförmyndarverksamheten

21.6 Överväganden och förslag

Nämnden instämmer med förslaget.

Kapitel 22 En ökad beslutanderätt för överförmyndaren

22.7.1 Överförmyndaren ska besluta i ärenden om godmanskap enligt 11 kap 4 § föräldrabalken

Nämnden instämmer inte med förslaget om det genomförs med samma sätt som verksamheterna ser ut idag. Det råder ovisshet hur man säkerställer kompetens för att besluta i otvistiga godmanskap.

Det råder även oklarhet om handlägningsprocessen för överförmyndaren vid avslag av godmanskap.

Förslaget innebär omfattande utbildningsinsatser till överförmyndaren och medel för att öka bemanning och verksamhet. Förslaget kräver samråd med SKR och landets överförmyndare. Förslaget innebär en högre arbetsbelastning och krav på ökade resurser för överförmyndaren. För mindre kommuner är detta en rejäl utmaning och ställer stora krav för att kunna jobba rättssäkert. Ifall förslaget går igenom bör man avvakta till den nya myndigheten är inrättad, de får ta fram underlag och utbildning till överförmyndaren.

Nämnden kan se att ifall överförmyndaren har rätt förutsättningar med kompetens och bemanning finns goda möjligheter för tidsvinster för den enskilde att snabbare få en ställföreträdare.

22.7.2 Andra ärenden bör fortsättningsvis prövas i domstol.

Nämnden instämmer med förslaget. Nämnden anser att rätten ska ha beslutande rätt i samtliga ärenden.

Kapitel 23 Centralt organ

23.10.1 Länsstyrelserna bör även fortsättningsvis ansvara för den löpande tillsynen och tillsynsvägledningen.

Nämnden instämmer med förslaget. Det behövs ett tydliggörande av Länsstyrelsens och den nya myndighetens roller. Vem sköter tillsyn och vem ansvarar för rådgivning och tillsynsvägledning?

23.10.2 Ett centralt organ ska få ett huvudansvar på området.

Nämnden instämmer med förslaget. Detta är sedan länge efterfrågat av överförmyndarverksamheter i landet då det i dagsläget inte finns någon aktör som har ansvaret på området. Inrättas inte den nya myndigheten faller de allra flesta av utredningens förslag. En ny förvaltningsmyndighet med ett övergripande ansvar är nödvändig.

23.10.3 En ny statlig myndighet ska inrättas

Nämnden instämmer med förslaget och förordar alternativ 3 - ny statlig myndighet. Det kan inte nog betonas att detta skulle vara ett lyft för både huvudman, ställföreträdare, förtroendevalda och verksamma professioner om en ny statlig myndighet inrättas.

Kapitel 24 Statistik

24.7 Överväganden och förslag

Nämnden instämmer med förslaget. Ett krav är att digitaliseringen måste vara väl fungerande för att underlätta att ta fram efterfrågad statistik.

Kapitel 25 Ett nationellt ställföreträdarregister

25.7.1 Ett nationellt ställföreträdarregister ska inrättas

Nämnden instämmer med förslaget.

25.7.2 Registrets ändamål och tillgången till registret

Nämnden instämmer med förslaget. Överförmyndarverksamheterna har efterlyst ett ställföreträdarregister i flera år. Ett samlat register stärker rättsskyddet för hela verksamheten och ger en statushöjning.

25.7.3 Registrets innehåll

Nämnden instämmer med förslaget.

25.7.4 Överförmyndarens register bör finnas kvar men skyldigheten att utfärda registerutdrag ska tas bort

Nämnden instämmer med förslaget.

25.7.5 Dataskyddsförordningens krav för behandling av personuppgifter för uppfyllt

Nämnden instämmer med förslaget.

25.7.6 Registeransvarig myndighet

Nämnden instämmer med förslaget.

25.7.7 En skyldighet för överförmyndaren eller domstolen att underrätta registermyndigheten

Nämnden instämmer med förslaget.

Kapitel 26 Frågor om digitalisering

26.5.1 E-legitimation och anpassade digitala tjänster för huvudman

Nämnden instämmer med förslaget. Någon form av anpassad E-legitimation för huvudmännen måste utvecklas då det annars innebär ett utanförskap för våra huvudmän i det digitala samhället. I dagsläget är ställföreträdarna hänvisade till fysiska besök hos myndigheter och banker trots att många ärenden för huvudmän borde kunna utföras helt digitalt. I Norrland är detta ett mycket stort problem med nedstängda bankkontor och långa avstånd. Här bör och kan staten ta ett större ansvar om ställföreträdarskap ska hålla i längden. Redan idag är det svårt att rekrytera ställföreträdare då det inte finns rätt förutsättningar för att hjälpa huvudmännen med deras bankärenden digitalt.

26.5.2 Ökade möjligheter för ställföreträdare att använda digitala tjänster

Nämnden instämmer med förslaget. Nämnden vill påpeka att det är av allra största vikt att prioritera digitala uttagsmedgivanden. Uttagsmedgivanden bör kunna skickas direkt till berörd bank som sedan överför medlen till transaktionskontot.

26.5.3 Digitalisering i överförmyndarverksamheten

Nämnden instämmer med förslaget. Nämnden instämmer även att den nya myndigheten ska ansvara för styrning och samordning av den digitala utvecklingen på området.

26.5.4 Digitala framtidsfullmakter

Nämnden instämmer med förslaget.

Kapitel 27 Ställföreträdare för ensamkommande barn

27.4.1 En god man ska förordnas för ensamkommande barn oavsett om de söker uppehållstillstånd i Sverige eller inte – om barn ska få stanna ska snabbt få en särskild förordnad vårdnadshavare

Nämnden instämmer med förslaget. Kvotflyktingar måste få en särskild förordnad vårdnadshavare när de kommer till Sverige, så att det inte hamnar i ett utanförskap som idag. God man för ensamkommande barn har idag inte rätt befogenheter för att kunna stödja barnet i samhället.

27.4.2 Reglerna om behörig överförmyndare och domstol bör inte ändras – men ett överlämnande mellan överförmyndare ska kräva att ändrade förhållanden har konstaterats

Nämnden instämmer med förslaget.

Överförmyndarnämndens kommentarer kring konsekvenser

28.3 Konsekvenser för den enskilda

Nämnden instämmer i att utredningens förslag ger positiva konsekvenser för den enskilda.

28.4.1 Konsekvenser för antalet ställföreträdarskap

Redan idag används mindre ingripande åtgärder vid anordnande av fram för allt godmanskap. Nämnden ser inte att det har inneburit färre ställföreträdarskap.

28.4.2 Konsekvenser för möjligheterna att rekrytera lämpliga ställföreträdare

Nämnden anser inte att utredningens förslag till fullo kommer att innebära att rekryteringen av kompetenta ställföreträdare underlättas. Utbetalning av ersättning, att lämna uppdraget i rimlig tid samt att ställföreträdaren kan erbjudas gedigen introduktionsutbildning samt att få stöd i uppdraget är av högsta prioritet att verkställa om uppdraget ska fortsätta vara ideellt i framtiden.

Nämnden instämmer i utredningens framtagna förslag som kan underlätta rekrytering av ställföreträdare.

28.4.3 Konsekvenser av ett nationellt ställföreträdarregister

Nämnden instämmer i utredningens förslag att det leder till positiva effekter för huvudman, ställföreträdare, överförmyndare samt andra myndigheter i samhället. Effektiviserar även rekrytering av ställföreträdare.

28.5.1 Konsekvenser för staten

Föreslaget innebär en minskad arbetsbelastning för domstolarna. Det är nödvändigt med en reglering av kostnader om överförmyndaren övertar beslut om otvistiga godmanskap.

Det finns ett absolut behov av en ny myndighet och det är rimligt att det är staten som helt finansieras med anslag från statsbudgeten.

28.5.2 Konsekvenser för kommunerna

Nödvändigt att kommunerna finansieras med statsbidrag om utredningens förändringsförslag beslutas. Det är av vikt att säkerställa att medel kommer överförmyndaren till godo och att det inte läggs på fel kommunal verksamhet. Förslagen innebär väsentligt ökade arbetsuppgifter för överförmyndaren. Utan finansiering finns bland annat risk för att överförmyndaren inte klarar Länsstyrelsens tillsynskrav.

28.6.2 Förslagets påverkan på den kommunala självstyrelsen

Nämnden instämmer i utredningens förslag att om obligatorisk överförmyndarnämnd och introduktionsutbildning för förtroendevalda inskränker det kommunala självstyret. Ifall överförmyndaren övertar ärenden från domstolarna krävs finansiering för genomförande.

28.7 Konsekvenser för sysselsättningen och den offentliga servicen i olika delar av landet

Då överförmyndaren övertar ärenden från domstolarna bör sannolikt antalet arbetstillfällen öka i verksamheten. Nämnden anser att förslagen innebär att den offentliga servicen fortfarande kan upprätthållas. Service kan ges på annat sätt än via besök exempelvis via digitala lösningar.

28.8 Konsekvenser ur ett barnrättsperspektiv och för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen

Nämnden instämmer i utredningens förslag förutsatt att det tillförs medel till överförmyndaren.

Överförmyndarnämnden i Umeåregionen har beslutat om remissvar 2021-09-15, ÖFN § 122. Beredningsansvariga Åsa Pålsson Stråe, överförmyndarchef och Kristina Nilsson, jurist. Föredragande Åsa Pålsson Stråe.